

Vpliv izobrazbene strukture prebivalstva na gospodarstvo jugovzhodne Slovenije

Znanstveni prispevek

UDK 314:37+338(497.4)

KLJUČNE BESEDE: gospodarstvo, izobraževanje, terciarno izobraževanje, diplomanti, jugovzhodna Slovenija, Slovenija

POVZETEK - Gospodarska rast in visoka stopnja zaposlenosti sta temeljna makroekonomska gospodarska cilja, h katerima težijo vse države sveta in tudi posamezne regije znotraj njih. Temelj vsega pa je znanje, s katerim razpolaga delovna sila. Zato je zelo pomembno, da države posvečajo dovolj pozornosti in sredstev za zagotavljanje dostopnega in kakovostnega izobraževalnega sistema. Slednje pa se ocenjuje s številom študentov in diplomantov terciarnega izobraževanja. Pomemben pokazatelj kakovosti terciarnega izobraževanja je tudi zaposljivost diplomantov. Med drugim k večji zaposljivosti prispeva tudi tesna povezanost visokošolskih zavodov z gospodarstvom in negospodarstvom, kar pa je lažje z decentraliziranim izvajanjem študijskih programov. S kvalitativno analizo, s katero smo na podlagi sekundarnih virov raziskali odnos med izobrazbeno strukturo prebivalstva in gospodarsko aktivnostjo, smo na primeru Slovenije ugotovili, da čim višji je delež delovno aktivnega prebivalstva s terciarno izobrazbo, višji je bruto domači proizvod države.

Scientific article

UDC 314:37+338(497.4)

KEY WORDS: economy, education, graduates of tertiary education, Southeast Slovenia, Slovenia

ABSTRACT - Economic growth and a high level of employment are fundamental macroeconomic targets towards which all countries of the world, as well as individual regions within them, are inclined. However, the foundation of everything is the knowledge that the workforce has at its disposal. It is therefore very important that countries devote enough attention and resources to ensuring an accessible and quality education system. The latter is assessed by both, the number of tertiary education students, as well as the number of graduates. Of course, the employability of graduates is also an important indicator of the quality of tertiary education. Among other things, the close connection of higher education institutions with economy and non-economy is contributing to greater employability, which is easier with the decentralised implementation of study programmes. Using the method of qualitative analysis, based on the secondary sources, we explored the relationship between the educational structure of the population and economic activity, and considering the example of Slovenia, we found out that the higher the share of the working population with tertiary education, the higher the gross domestic product of the country.

1 Uvod

Razlike med regijami povzročajo različni dejavniki, kot so razpoložljive naravne danosti, gospodarska razvitost, inovacije, demografski in socialni vplivi ter prisotnost človeškega kapitala. Za razvoj gospodarstva v regiji je ključno predvsem znanje, še posebej novo, katerega nosilci so izobraženi posamezniki. Ti pa na drugi strani iščejo okolja in regije, ki jim lahko zagotavljajo ustrezne pogoje in omogočajo zaposlitev, dodatno izobraževanje, podjetniško aktivnost in ustvarjanje novega znanja. Zato so izobraženi posamezniki in v izobraževanje naravnano okolje osnova za dober razvoj regije.

Namen prispevka je z analizo sekundarne literature preučiti vpliv izobrazbene strukture prebivalstva na gospodarstvo Slovenije in njenih regij, s posebnim poudarkom na JV Sloveniji, ki je po površini največja statistična regija v Sloveniji. V regiji je v letu 2015 živelo 7 % prebivalcev Slovenije. Tu je največ družin, ki imajo pet ali več otrok (0,5 %) in je med tistimi regijami, ki imajo najvišji delež prebivalcev, starih od 0 do 14 let (15,7 %) (<http://www.stat.si/obcine/sl/2015/Region/Index/7>).

V ta namen smo najprej preučili teoretične osnove, dejavnike, ki vplivajo na gospodarski razvoj in gospodarsko aktivnost držav oz. regij. Za tem smo analizirali sekundarne podatke državnih institucij, kot so Statistični urad Republike Slovenije, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Agencija RS za javnopravne evidence in storitve ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. V Razpravi interpretiramo rezultate ter ponujamo usmeritve za nadaljnje raziskovanje. V zadnjem poglavju povzemamo ključne rezultate.

2 Teoretsko ogrodje

Povezanost med znanjem in izobraževanjem ter gospodarsko rastjo je obojestranska in zapletena. Potencial dolgoročne rasti (izražen v rasti na prebivalca) je določen z napredkom v produktivnosti, saj lahko proizvodnjo povečamo z naložbami v produkcijske faktorje in z rastjo zaposlovanja le do določene mere, dolgoročno pa je potrebna izboljšava produktivnosti z učinkovitejšim delom. Naložbe v izobraževanje, in s tem v človeški kapital, ter naložbe v raziskave in razvoj tako predstavljajo temeljne dejavnike rasti produktivnosti (Majcen et al., 2011, str. 4–5). Sotošek (2011, str. 12–13) ob tem dodaja, da se moramo začeti zavedati, da izobraževanje ni strošek, ampak investicija in hkrati ključ izhoda iz recesije. Pomemben je namreč razvoj človeškega, kulturnega in socialnega kapitala.

Vpliv izobraževanja na gospodarsko rast je odvisen od ravni razvitosti gospodarstva in človeškega kapitala, ki pa je odvisen od zgodovinskih, kulturnih in drugih značilnosti določene države. Drugi dejavniki, ki vplivajo na vlogo izobraževanja v gospodarski rasti in razvoju, so: struktura izobrazbe in njena izkoriščenost, razmere na trgu dela, migracije delovne sile, stroški in financiranje izobraževanja ter velikost in odprtost države (Bevc, 2006, str. 65–67).

Vloga izobraževanja je pomemben dejavnik regionalnega razvoja. Gre za vzorčno-posledično povezanost. Odnos med izobraževanjem in regionalnim družbenim okoljem je odvisen od dejavnikov, kot so: razvoj gospodarske strukture (v regiji in zunaj nje), razvoj strukture izobraževanja (v regiji in zunaj nje) ter mreža šol in fakultet v regiji (ter zunaj) in njena povezanost s kulturno tradicijo in/ali možnostmi zaposlovanja na regionalni ravni. Izobraževanje ima tako dvojno vlogo na gospodarski razvoj regij, širšo in ožjo. Skozi širšo vlogo institucije izobraževanja »proizvajajo in širijo znanje«, potrebno regionalnemu gospodarstvu, kar naj bi povečalo produktivnost gospodarstva ter ustvarjalo številne posredne učinke. Ožja vloga izobraževanja pa je posredovanje znanja posameznikom, ki s pridobljenimi kvalifikacijami vstopajo na regionalni

trg dela in tako spreminjajo izobrazbeno strukturo regionalne ponudbe, ki je skladna ali neskladna s povpraševanjem. Izobraževanje tako lahko »vpliva tudi na obseg in strukturo medregionalnih migracij delovne sile« (Bevc, 2006, str. 56). Značilnosti mobilnosti so, da so migranti v povprečju bolj izobraženi kot tisti, ki ne migrirajo, da najbogatejše regije privlačijo največ migrantov, praviloma najbolj izobraženih, ter da je največja mobilnost značilna za starostno skupino, ki končuje izobraževanje in išče najboljše priložnosti za strokovni razvoj (Bevc, 2006, str. 56). Pomemben element zaposljivosti prebivalstva je namreč njegova vključenost v izobraževanje in usposabljanje (Kajzer, 2011, str. 22).

A. Krajnc (2011, str. 37) pravi, da je obstoj kake države oz. kakovost preživetja ljudi odvisna od uspešnega reševanja razmerij med delom in izobraževanjem. To pa mora biti učinkovito. Razlikujemo med notranjo in zunanjo učinkovitostjo izobraževanja, kjer se notranja učinkovitost meri s kazalniki, kot so stopnja dokončanega študija, stopnja osipa, trajanje študija, in s celovitejšimi kvantitativnimi postopki (izobraževalna, proizvodna funkcija, analiza stroškov in uspešnosti ipd.). Z zunanjo učinkovitostjo izobraževanja se ugotavlja širše družbene cilje izven izobraževalnega procesa, kot so gospodarska rast, povečanje zaposlenosti, plače visokošolsko izobraženih glede na ostale plače ipd. Primerjava med dvema longitudinalnima analizama učinkovitosti/uspešnosti študija dodiplomskih študentov v Sloveniji, kjer so opazovali celotno populacijo študentov in so jih spremljali 8 let od prvega vpisa, kaže, da je bila stopnja diplomiranja nizka in se v 15 letih ni spremenila. V 8 letih je diplomiralo le 50 % študentov (Bevc, 2010, str. 161–163). V letu 2010 je povprečno trajanje visokega strokovnega in univerzitetnega dodiplomskega študija od vpisa do diplomiranja pri redno vpisanih znašalo 6,1 leta (Čelebič, 2014, str. 40). Tudi na splošno velja, da je celoten čas šolanja za skoraj pol leta daljši od povprečja držav OECD in je v letu 2011 znašal 18,51 leta (Glavič et al., 2014, str. 5).

Glede naložb v visoko šolstvo veliko raziskav enotno sklepa, da so donosne (v povprečju sedemkrat bolj kot v opremo in nepremičnine) ter zato pomembne za gospodarski razvoj. Poleg gospodarske rasti delujoče visoko šolstvo vpliva na blaginjo prebivalstva tudi na drugih področjih: več priložnosti, potegovanje za boljše in zanimivejše delo, bogato kulturno življenje ipd. Ugodne posledice so razvite države prepoznale ter začele povečevati delež prebivalstva z visoko izobrazbo. Medtem ko je delež visokošolsko izobraženih po drugi svetovni vojni znašal med 1 % in 2 %, danes študira že okoli 60 % mladih (na Finskem celo 90 %). Največje letne izdatke na študenta in visok delež teh izdatkov v BDP (2,7 %), od katerih polovico prispeva zasebni sektor, imajo ZDA. Tako so izdatki v letu 2010 v ZDA znašali 25.276 USD. Istočasno je bilo povprečje držav OECD 13.528 USD, v Sloveniji pa so celotni letni izdatki za izobraževalne ustanove na študenta znašali 9.693 USD (Glavič et al., 2014, str. 14).

V Sloveniji izstopata dve značilnosti. Je edina država EU, ki za študenta namenja približno toliko sredstev kot za osnovnošolca. Medtem, ko je povprečje v EU približno dvakrat toliko sredstev na študenta kot na osnovnošolca, je v ZDA trikrat toliko. Slovenija relativno visok delež izobraževalnih sredstev namenja tudi socialnim ugodnostim za študente, kot so subvencioniranje prehrane, prevozi, in tako za samo

izobraževanje ostane precej malo (Mramor, 2007, str. 26–27). V primerjavi z drugimi državami EU Slovenija namenja izobraževanju višji delež BDP in je v letu 2012 delež javnih izdatkov za terciarno izobraževanje znašal 1,20 %, od tega 0,09 % BDP za višješolsko strokovno izobraževanje in 1,11 % za visokošolsko izobraževanje (Čelebič, 2014, str. 54).

Izobraževanje, predvsem visokošolsko, pomembno vpliva na gospodarsko rast. Pomembna so tudi vlaganja v raziskave in razvoj, saj lahko na podlagi atributov visokega šolstva in raziskav ter razvoja s 70-odstotno natančnostjo napovemo gospodarski položaj države (Vidulin in Gams, 2006, str. 285–290).

Obstajajo trije vidiki visoko izobraženega človeškega kapitala. Je neposreden dejavnik produktivnosti, ključni dejavnik, ki omogoča inovacije, raziskovanje in razvoj ter ustvarja absorpcijsko sposobnost za uporabo novih tehnologij. Če se izobrazbena raven zaposlenih dvigne za eno leto, se v povprečju dvigne produktivnost za 7–10 % (Koopman v: Barle et al., 2008).

Posamezniki z višjo stopnjo izobrazbe imajo več možnosti, da dobijo bolj plačano zaposlitev. Pomembna je neposredna povezava med stopnjo šolanja in odprtostjo za nove ideje ter pripravljenostjo za sprejemanje in ustvarjanje inovacij. Ljudje z visoko izobrazbo bolj izkoristijo priložnosti neformalnega in priložnostnega učenja (Pallas, 2000, str. 505). Nekateri celo trdijo, da je neformalno učenje nujno, saj izobraževalne institucije ne morejo več zagotavljati potrebnega znanja, saj je potreb po znanju preveč (Krajnc, 2011, str. 37). Nadalje avtorica pravi, da posameznik prevzema vodilno vlogo v svojem vseživljenjskem izobraževanju. Izobraževanje in delo sta tako postali vseživljenjski dejavnosti, ki se med seboj prepletata in druga drugo dopolnjujeta. Izobraževanje in usposabljanje sta tako danes med najbolj razširjenimi metodami za izboljševanje produktivnosti zaposlenih in doseganje organizacijskih ciljev (Paladin, 2015, str. 40).

Med višjo stopnjo izobrazbe, in s tem večjo zalogo znanja, večšin in kakovosti, in zaposlitvenimi priložnostmi obstaja vzročna povezanost. Z vidika regije in narodnega gospodarstva pa so migracije delavcev vzrok za počasnejšo gospodarsko rast in manjše blagostanje (Bevc, 2006, str. 75).

Posameznik, ki investira v svoje znanje in usposobljenost, bo imel večji dostop do informacij, in s tem do novega znanja, s katerim bo nadgrajeval obstoječega, ki ga bo sposoben tudi učinkovito uporabiti na ustreznem delovnem mestu. Z ustrezno in kakovostno zaposlitvijo bo posameznik optimiral svojo produktivnost v tisti regiji, ki mu lahko nudi primerno zaposlitveno priložnost ter možnost nadaljnjega usposabljanja in razvijanja. Če posameznik nima možnosti pridobljenega znanja tudi realizirati, postane to izgubljeno znanje in se s potencialno brezposelnostjo spremeni v strošek regije oz. države. Tako ne preseneča prepričanje mnogih, da bo znanje v prihodnosti tista razlika med organizacijami, ki bo odločala o tem, koliko bodo organizacije zmožne informacije ohraniti, jih pretvoriti v znanje in uporabiti v delovnem procesu (Paladin, 2015, str. 40). Enako pa seveda velja tudi za države in njihovo mednarodno konkurenčnost.

3 Metodologija

3.1 Namen in cilji

Namen prispevka je preučiti vpliv izobrazbene strukture prebivalstva na gospodarski razvoj Slovenije in njenih regij, s posebnim poudarkom na JV Sloveniji. Pri tem smo si zadali naslednje cilje:

1. preučiti gospodarstvo JV Slovenije v primerjavi z gospodarstvom Slovenije,
2. preučiti gospodarsko aktivnost družb JV Slovenije v primerjavi z gospodarsko aktivnostjo družb v Sloveniji in
3. preučiti vpliv izobrazbe prebivalcev regije oz. države na trg dela (zaposlenost/brezposelnost).

3.2 Raziskovalna vprašanja

Glede na postavljene cilje smo si postavili naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kako se gospodarstvo JV Slovenije razlikuje od gospodarstva Slovenije?
2. Koliko se gospodarska aktivnost družb JV Slovenije razlikuje od gospodarske aktivnosti družb v Sloveniji?
3. Kakšen je vpliv izobrazbe aktivnega prebivalstva na zaposlenost oz. brezposelnost?

3.3 Metode in tehnike zbiranja podatkov

Uporabili smo metodo kvalitativne analize, kjer smo na podlagi sekundarnih virov raziskali odnos med izobrazbeno strukturo prebivalstva in gospodarsko aktivnostjo. Na podlagi ugotovitev smo raziskali stanje v Sloveniji. Izvedena je bila primerjalna analiza sekundarnih podatkov narejenih raziskav in statističnih podatkov, med njimi predvsem podatkov Statističnega urada RS (SURS), analize makroekonomskih podatkov Urada RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES), Zavoda RS za zaposlovanje ter Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport.

Analiza vključuje primerjavo ključnih socioekonomskih kazalcev razvoja Slovenije in njenih statističnih regij, s posebnim poudarkom na JV Sloveniji od leta 1995 do danes.

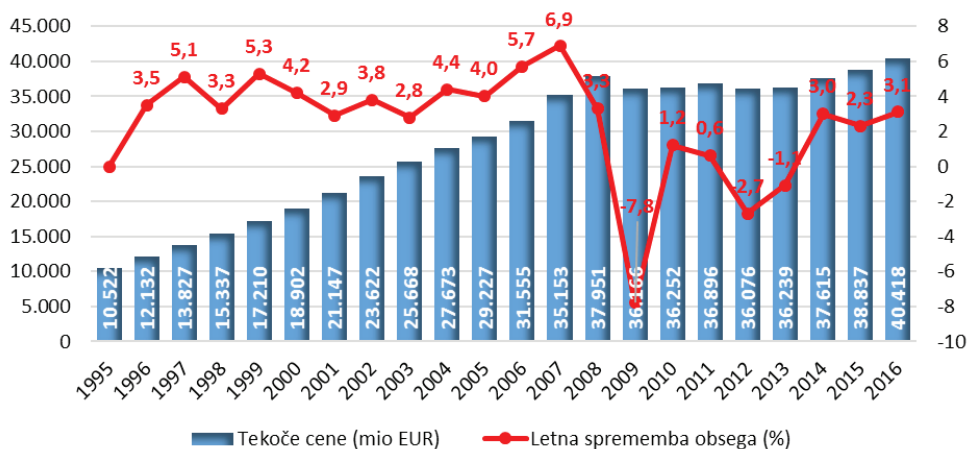
4 Rezultati

4.1 Gospodarstvo Slovenije

Da bi lahko odgovorili na prvo raziskovalno vprašanje, moramo najprej predstaviti ključne elemente gospodarskega razvoja Slovenije. Bruto domači proizvod (BDP) Slovenije je po prvi letni oceni v letu 2016 v tekočih cenah znašal 40.418 mio EUR, kar je nominalno za 4,1 % oz. za 1.582 mio EUR več kot leto prej. Kot vidimo iz grafa spodaj, je bil BDP, merjen v cenah preteklega leta, v letu 2016 višji za 3,1 %

(Gul et al., 2017). Po prvih podatkih se rast BDP nadaljuje tudi v letu 2017, saj je bil v drugem četrtletju 2017 za 4,4 % višji kot v istem četrtletju prejšnjega leta (Korečin, 2017).

Graf 1: BDP Slovenije v tekočih cenah (v mio €) ter letna sprememba obsega

Vir: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.

Če pogledamo gibanje BDP-ja po statističnih regijah, ugotovimo, da je bil v letu 2015 v vseh regijah višji kot v letu 2014, razen v eni. V povprečju je bil višji za 3,3 %. Najvišjo rast sta imeli obalno-kraška (6,4 %) in primorsko-notranjska regija (6,1 %), negativno pa zasavska (-2,1 %). BDP na prebivalca je bil najvišji v osrednjeslovenski regiji (26.418 EUR) kar je za 41,3 % nad slovenskim povprečjem in za 87,5-odstotnih točk več od najnižjega v zasavski regiji (10.060 EUR). Večina regij je dosegla 80-96 % povprečnega BDP na prebivalca, pomurska in primorsko-notranjska pa manj kot 70 % (Jankovič, 2016).

Kot kaže tabela 1, je JV Slovenija v letu 2015 ustvarila 2.554 mio EUR BDP, kar je predstavljalo 6,6 % celotnega BDP v Sloveniji oz. je regija dosegala 96 % povprečnega BDP na prebivalca.

V Sloveniji pa ne beležimo samo rasti BDP, ampak raste tudi skupna dodana vrednost. Ta je bila, merjena v stalnih cenah, v letu 2016 višja za 3,2 %. Najbolj se je zvišala v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (za 8,4 %). Sledile so dejavnosti promet in skladiščenje (7,9 %), oskrba z električno energijo, plinom in paro (6,6 %) ter kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti (6,4 %). V predelovalnih dejavnostih je bil obseg dodane vrednosti višji za 4,9 % in po prispevku k rasti dodane vrednosti so te dejavnosti prispevale največ, in sicer 1,0 odstotne točke. Sledile so dejavnosti trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (0,5 odstotne točke), promet in skladiščenje (0,4 odstotne točke). Negativno sta na višino dodane vrednosti vplivali dejavnosti gradbeništvo (-0,2 odstotne točke) in oskrba z vodo, ravnanje z odpadki in odpadki, saniranje okolja (-0,1 odstotne točke) (Gul et al., 2017).

Tabela 1: Bruto domači proizvod po statističnih in kohezijskih regijah v Sloveniji leta 2015

	<i>Mio. EUR</i>	<i>Struktura (%)</i>	<i>EUR</i>	<i>Indeks</i>
	<i>na prebivalca</i>			
<i>SLOVENIJA</i>	38.570	100,0	18.693	100,0
Vzhodna Slovenija	16.930	43,9	15.493	82,9
Pomurska	1.448	3,8	12.437	66,5
Podravska	4.986	12,9	15.456	82,7
Koroška	1.076	2,8	15.103	80,8
Savinjska	4.380	11,4	17.225	92,1
Zasavska	579	1,5	10.060	53,8
Posavska	1.183	3,1	15.614	83,5
JV Slovenija	2.554	6,6	17.941	96,0
Primorsko-notranjska	725	1,9	13.792	73,8
Zahodna Slovenija	21.640	56,1	22.296	119,3
Osrednjeslovenska	14.145	36,7	26.418	141,3
Gorenjska	3.352	8,7	16.437	87,9
Goriška	2.026	5,3	17.135	91,7
Obalno-kraška	2.117	5,5	18.738	100,2

Vir: Jankovič, M. (2016). Obalno-kraška in primorsko-notranjska regija sta v 2015 imeli 6,4- oziroma 6,1-odstotno gospodarsko rast. Spletna stran: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6400>.

Glede na opisane trende v Sloveniji beležimo tudi rast skupne zaposlenosti, ki se je pričela v 2014. In sicer se je zaposlenost leta 2016 glede na leto prej povečala za 1,9 % . V letu 2016 je skupna zaposlenost ocenjena na 959.741 oseb, pri čemer se je število zaposlenih zvišalo za 2,4 % (skupaj 773.462), število samozaposlenih pa zmanjšalo za 0,04 % (skupaj 186.279) (Gul et al., 2017).

4.2 Povezanost gospodarske aktivnosti družb Slovenije in Jugovzhodne Slovenije

Analiza podatkov AJPES-a je pokazala, da je v letu 2016 v Sloveniji delovalo 65.603 gospodarskih družb, kar je 1 % več kot leta 2015. Omenjene družbe so kot celota izboljšale rezultate poslovanja glede na preteklo leto. Tako so ustvarile 84.616.664 EUR prihodkov oz. 4 % več kot leto poprej. In sicer so prihodke na domačem trgu povečale za 4 %, prihodke na tujem trgu pa za 6 % (in sicer prihodke na trgu EU za 7 % in na trgu izven EU za 0,3 %). K povečanju prihodkov na tujem trgu so največ prispevale družbe s področja predelovalnih dejavnosti in s področja trgovine, vzdrževanja in popravil motornih vozil; glede na velikost pa mikro in srednje družbe (Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 5).

Po pokritju vseh odhodkov in davka od dobička so družbe v Sloveniji izkazale neto čisti dobiček v višini 3.186.827 EUR, ki je bil za 70 % večji kot v preteklem letu. Pri tem so družbe s pozitivnim poslovnim izidom povečale čisti dobiček za 510.818 EUR ali za 13 %, družbe z negativnim poslovnim izidom pa znižale čisto izgubo za 798.203 EUR ali za 42 %. Na izboljšanje rezultatov poslovanja družb so v letu 2016

odločilno vplivale velike družbe, ki so v letu 2016 izkazale 1.784.140 EUR neto čistega dobička. Rezultate poslovanja so izboljšale tudi srednje in majhne družbe, medtem ko so mikro družbe v primerjavi s preteklim letom nekoliko zmanjšale neto čisti dobiček (za 44.490 EUR) (Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 3-5).

Ugoden trend v poslovanju se kaže tudi v podatkih o številu zaposlenih in neto dodani vrednosti. Na podlagi podatkov iz izkaza poslovnega izida za leto 2016 so imele družbe 459.463 zaposlenih ali 5 % več kakor v letu 2015. V preučevanem obdobju so ustvarile 19.340.610 EUR neto dodane vrednosti oz. 7 % več kot v letu 2015. Neto dodana vrednost na zaposlenega je tako znašala 42.094 EUR ali 2 % več kakor v letu 2015 (Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 5). Ob tem je spodbuden podatek, da so neto čisti dobiček izkazale vse statistične regije, in sicer so ga največ ugotovile družbe iz osrednjeslovenske regije, 1.292.965 EUR, in družbe iz Savinjske regije, 310.235 EUR. Družbe iz obeh regij so tudi najbolj prispevale k povečanju neto pozitivnega poslovnega izida (Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 6).

V regiji JV Slovenija je v letu 2016 delovalo 2.581 družb oz. 4 več kot leta 2015, ki so zaposlovale 459.463 delavcev (kar 22.501 več kot leta 2015). Sicer pa velja, da so družbe JV Slovenije v letu 2016 v primerjavi z vsemi slovenskimi družbami izkazale 6 % vseh prihodkov, 11 % čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu (več tovrstnih prihodkov so izkazale le družbe v osrednjeslovenski regiji), 9 % neto čistega dobička ter 6 % zaposlenih (Informacija o poslovanju gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov in zadrug v JV Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 6).

4.3 Izobraževanje v Sloveniji in v jugovzhodni Sloveniji v odnosu do trga dela

Na tretje raziskovalno vprašanje smo odgovarjali najprej z analizo dokumentov o pomenu izobraževanja v Sloveniji. Državni zbor RS je maja 2011 sprejel Resolucijo o Nacionalnem programu visokega šolstva za obdobje 2011-2020 in z njo zahtevane cilje. Tako je zapisano, naj bi do leta 2020 za terciarno izobraževanje zagotovili 2,5 % BDP, od tega 2,0 % proračunskih sredstev in 0,5 % iz drugih virov. Prav tako je kot cilj postavljeno, naj bi bil delež prebivalstva med 30. in 34. letom s terciarno izobrazbo vsaj 40 % ter danaj bi bila vključenost generacije med 30. in 34. letom v terciarno izobraževanje 75 % (Glavič et al., 2014, str. 3).

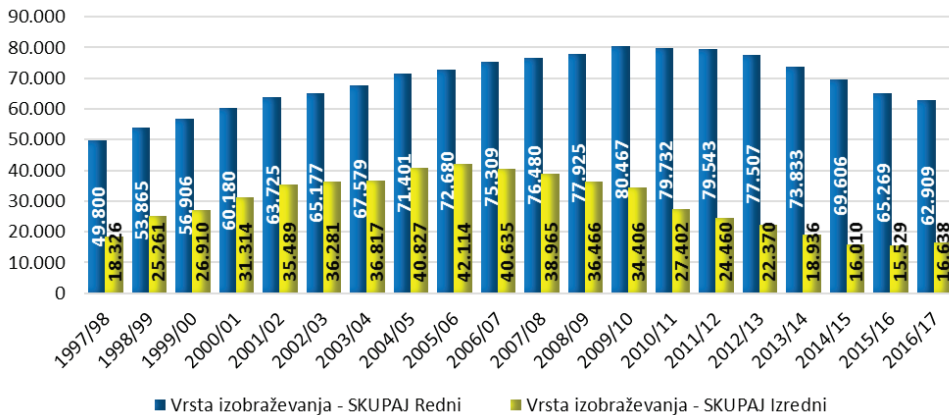
Temeljni vlogi visokošolskega izobraževanja v družbi naj bi bili predvsem krepitev in usposobljenost državljanov za osebni razvoj, poklicno kariero in aktivno državljanstvo ter za duhovni, socialni, umetniški in kulturni ter ekonomski razvoj skupnosti. Zato naj bi bila visoko šolstvo in z njim povezano znanstveno raziskovanje postavljena v jedro razvojnih ambicij Republike Slovenije. Visokošolsko izobraževanje naj bi bilo za Republiko Slovenijo prednostno. Osnovni cilji slovenskega visokošolskega prostora v letu 2020 naj bi bili kakovost in odličnost, raznovrstnost ter dostopnost s podpornimi instrumenti internacionalizacije, raznolikosti, študijske strukture in financiranja visokega šolstva. Kakovost naj bi vsem omogočala mednarodno primerljivo in priznano visokošolsko izobrazbo, zaposljivost in mobilnost v evropskem

prostoru ter širše; socialna razsežnost naj bi omogočala pravičen dostop do visokega šolstva in neovirano dokončanje študija; raznovrstnost naj bi prinesla raznolikost vrst in poslanstev institucij ter študijskih programov za doseganje vseh osnovnih ciljev visokega šolstva (Glavič et al., 2014, str. 3).

Iz grafa 2 vidimo, da je v študijskem letu 2016/17 bilo v programe terciarnega izobraževanja v Sloveniji vpisanih 79.547 študentov, kar je 11.421 študentov več kot v študijskem letu 1997/98 in kar 35.326 manj študentov kot v študijskem letu 2009/10. Je pa trend števila študentov enak tako na rednem kot na izrednem študiju. Prav tako drži, da se je delež izrednih študentov med vsemi študenti vsa zadnja leta vztrajno manjšal. Pred desetimi leti (v študijskem letu 2005/06) sta dve tretjini vseh študentov višjega strokovnega izobraževanja študirali izredno. V letu 2015/16 je stanje obrnjeno: 60 % študentov študira redno. Med visokošolskimi dodiplomskimi študenti so redni študenti močno prevladovali že pred desetimi leti (bilo jih je 72 %), v šolskem letu 2015/16 pa redno študira 85 % vseh dodiplomskih študentov. Delež rednih študentov se je v zadnjem desetletju najizraziteje povečal med študenti podiplomskega študija. Ob začetku uvajanja bolonjskega študija, v študijskem letu 2005/06, je redno študirala le petina podiplomskih študentov. Do leta 2015/16 se je ta delež zvišal na 84 % (Kozmelj, 2016). Razlog za to je najbrž hitro rastoče število študentov magistrskega študija 2. bolonjske stopnje, saj tam redni študenti močno prevladujejo (<http://www.delo.si/znanje/izobrazevanje/stevilo-studentov-pada-a-se-vedno-studira-skoraj-polovica-mladih.html>).

Graf 2: Študenti terciarnega izobraževanja po vrsti izobraževanja in načinu študija v Sloveniji

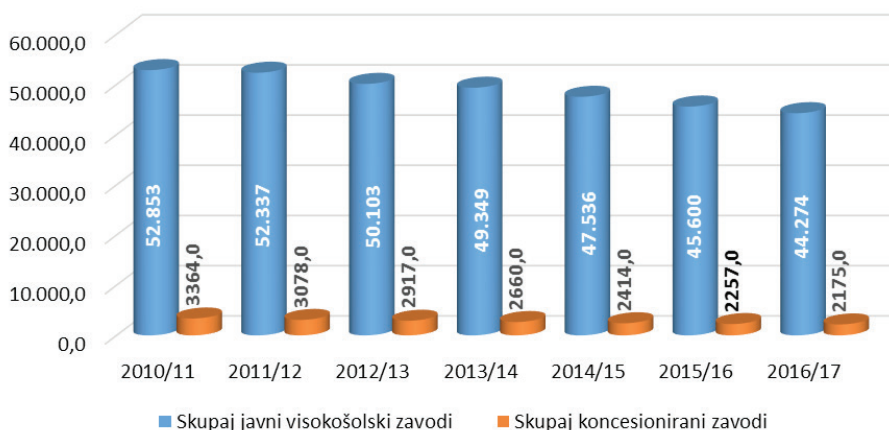
Vir: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.

Ne glede na omenjene podatke pa velja izpostaviti, da se po številu študentov na število prebivalcev (oz. po vključenosti mladih v terciarno izobraževanje) še vedno uvrščamo med vodilne države v EU. Delež prebivalstva, starega od 19 do 24 let, ki študira, se je v Sloveniji v zadnjih petih letih res znižal za poldrugo odstotno točko

(47,8 %), a še vedno študira skoraj polovica mladih. Tako lahko zmanjševanje študentske populacije delno pripišemo manj številnim generacijam mladih (Kozmelj, 2016).

V nadaljevanju natančneje predstavljamo gibanje rednih študentov na 1. in 2. stopnji na javnih in na visokošolskih zavodih s koncesijo. Število rednih študentov se je po zavodih različno spreminjalo; od leta 2011 na splošno pada, čeprav so bila vmes pri nekaterih zavodih manjša povečanja. Govorimo o splošnem zmanjšanju v obsegu 17 % (s cca. 56.000 na cca. 46.000), samo na zavodih s koncesijo je bilo študentov manj za 35 % (graf 3) (http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sektor_za_visoko_solstvo/financiranje_studija/).

Graf 3: Število študentov na 1. in 2. stopnji na javnih in na visokošolskih zavodih s koncesijo v Sloveniji

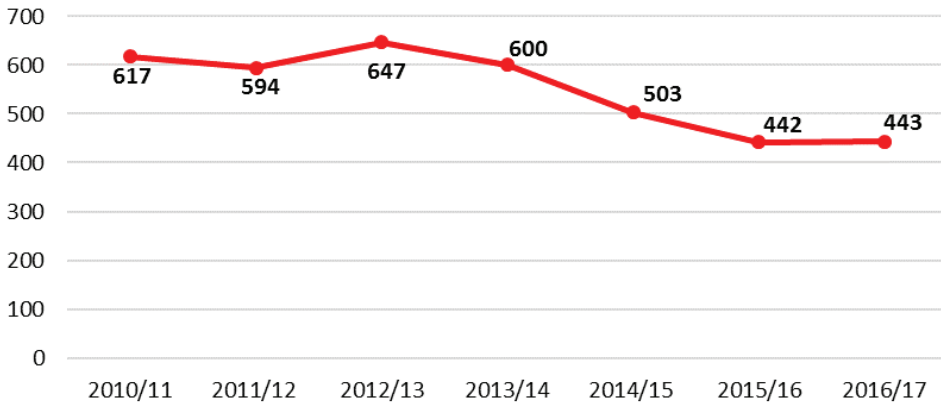

Vir: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sektor_za_visoko_sols_tvo/financiranje_studija/.

Med zavodi s koncesijo so tudi trije zavodi z območja JV Slovenije, in sicer Fakulteta za upravljanje, poslovanje in informatiko Novo mesto, Fakulteta za zdravstvene vede Novo mesto ter Fakulteta za tehnologije in sisteme.

Prav tako pa na tem območju deluje javni zavod Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu ter nekaj zavodov brez koncesije, in sicer Fakulteta za poslovne in upravne vede Novo mesto, Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Fakulteta za industrijski inženiring Novo mesto ter Visoka šola za upravljanje podeželja Grm Novo mesto. Na teh zavodih v študijskem letu 2017/18 študira okoli 1.300 študentov (<http://www.novomesto.si/dogajanje/novice/2017092912541871>). Gibanje števila rednih študentov na zavodih s koncesijo in javnem zavodu prikazuje graf 4.

Graf 4: Gibanje števila rednih študentov 1. in 2. stopnje na zavodih s koncesijo in na javnem zavodu s sedežem v Novem mestu

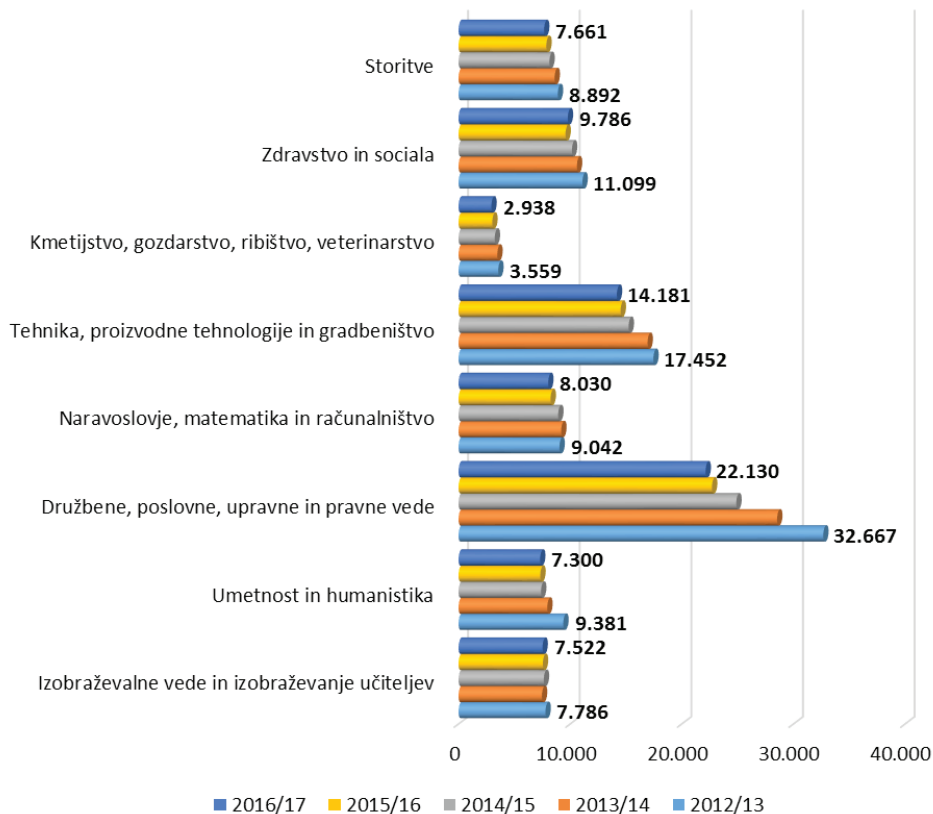

Vir: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sek-tor_za_visoko_sols_tvo/financiranje_studija/.

Omenjeni zavodi nudijo obstoječim in bodočim študentom programe s študijskih področij, ki so tudi na ravni Slovenije zanimivi za študente (graf 5). Tako je največ študentov v celotnem preučevanem obdobju študiralo družbene, poslovne, upravne in pravne vede (v študijskem letu 2016/17 - 22.130 študentov), sledili so študenti tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva (v študijskem letu 2016/17 - 14.181 študentov) ter študenti zdravstva in sociale (v študijskem letu 2016/17 9.786 študentov).

Prav tako pa so programi zavodov aktualni tudi za gospodarski in negospodarski sektor JV Slovenije in širše. Omenimo samo nekatere gospodarske subjekte iz neposredne okolice: Revoz, d. d., TPV, d. o. o., Krka, d. d., Adria Mobil, d. o. o., Krka zdravilišča, d. o. o. ...

Graf 5: Študenti terciarnega izobraževanja glede na področje izobraževanja (KLA-SIUS_P) v Sloveniji

Vir: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.

Kakovost izobraževalnega sistema pa ocenjujemo tudi s številom diplomantov. Na število diplomantov pa so, poleg dviga kakovosti študija in spodbujanja čim hitrejšega dokončanja študija, precej vplivale tudi zakonske določbe. Tako je na število diplomantov v letu 2016 bistveno vplivala nujnost zaključka študija v t. i. predbolonjskih študijskih programih. V letu 2016 je tako diplomiralo daleč največ študentov, kar 30.967 oz. kar 66 % več kot leto prej (tabela 2).

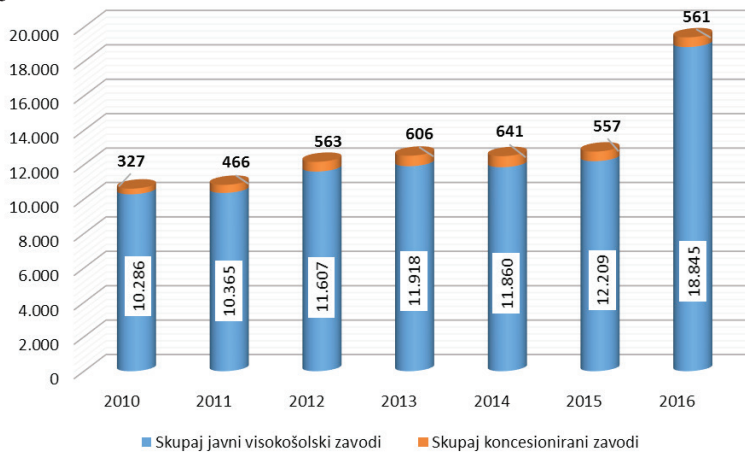
Tabela 2: Število diplomantov terciarnega izobraževanja v Sloveniji

	Število diplomantov		Indeks (100 = 1999)		Število diplomantov na 1000 preb.	
	Slovenija	JV Slovenija	Slovenija	JV Slovenija	Slovenija	JV Slovenija
1999	10.536	721			5,3	2,23
2000	11.497	821	109	114	5,78	5,95
2001	11.991	820	114	114	6,01	5,93
2002	14.278	937	136	130	7,16	6,76
2003	13.931	976	132	135	6,98	7,03
2004	14.888	1.095	141	152	7,45	7,87
2005	15.787	1.143	150	159	7,88	8,18
2006	17.145	1.265	163	175	8,53	9,02
2007	16.680	1.126	158	156	8,23	7,95
2008	17.221	1.227	163	170	8,47	8,69
2009	18.103	1.291	172	179	8,84	9,09
2010	19.694	1.378	187	191	9,61	9,67
2011	20.461	1.420	194	197	9,95	9,95
2012	21.043	1.385	200	192	10,22	9,72
2013	19.175	1.443	182	200	9,3	10,13
2014	18.824	1.396	179	194	9,13	9,81
2015	18.631	1.339	177	186	9,03	9,39
2016	30.967	2.024	294	281	14,99	14,18

Vir: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> in lastni preračuni.

Podoben trend je zabeležen tudi med diplomanti 1. in 2. stopnje na javnih in na zavodih s koncesijo. Tudi na programih teh zavodov je v letu 2016 diplomiralo več kot 6.500 študentov več kot leto poprej (graf 6).

Graf 6: Gibanje števila diplomantov 1. in 2. stopnje v Sloveniji na javnih in na zavodih s koncesijo

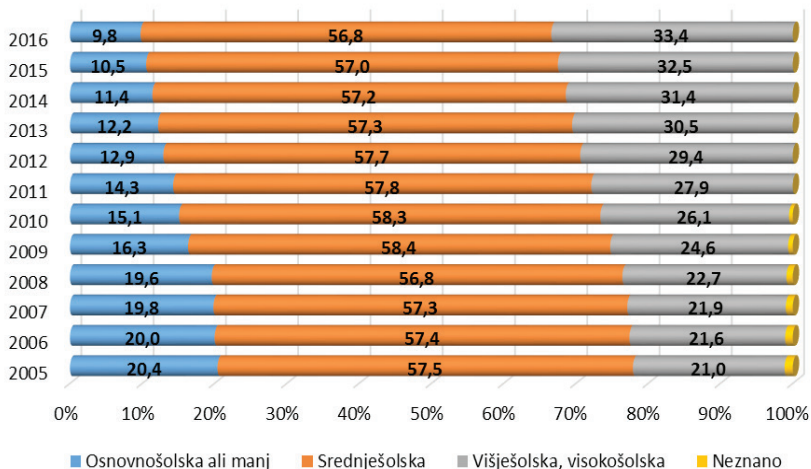
Vir: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sektor_za_visoko_sols_tvo/financiranje_studija/.

Glede na dobre gospodarske podatke se, kot smo videli, zmanjšuje tudi število brezposelnih. Vsi pa imajo več možnosti za novo in/ali boljšo zaposlitev. Načeloma velja, da se z višjo izobrazbo zaposlitvene možnosti povečajo. Tako ne preseneča, da se število brezposelnih zmanjšuje. Ob koncu avgusta 2017 je bilo registriranih 83.843 brezposelnih oseb, kar je 831 oseb oz. 1,0 % manj kot julija, v primerjavi z avgustom 2016 je bila brezposelnost manjša kar za 14.052 oseb ali za 14,4 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2017a, str. 1).

Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje se je povpraševanje delodajalcev po delavcih v mesecu avgustu 2017, v primerjavi z julijem, povečalo. Delodajalci so na Zavodu razpisali 11.807 prostih delovnih mest oz. vrst dela, kar je 9,7 % več kot pretekli mesec oz. 10,8 % več kot avgusta 2016. Največ prostih delovnih mest je bilo na voljo v izobraževanju, in sicer 2.314, sledijo predelovalne dejavnosti (2.260), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (1.281), gradbeništvo (1.185) ter zdravstvo in socialno varstvo (981) (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2017b, str. 8). Torej tudi v tem primeru so zavodi z območja JV Slovenije izobraževali kader z ustreznih področij.

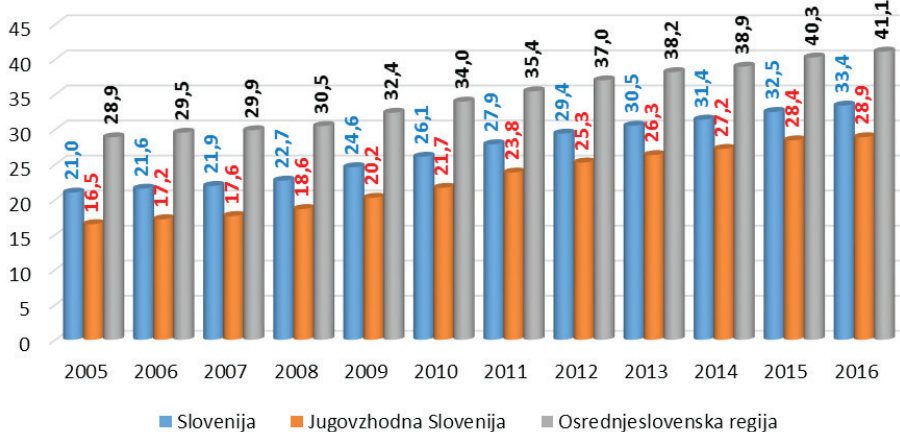
Graf 7 kaže, da se v Sloveniji med delovno aktivnimi prebivalci povečuje delež tistih s terciarno izobrazbo. Ta je v letu 2016 znašal 33,4 %. Ob tem se je skozi celotno preučevano obdobje zmanjševal delež zaposlenih, ki ima končano samo osnovno šolo ali manj, saj je v letu 2016 znašal samo še 9,8 %. Zavod RS za zaposlovanje to pojasnjuje z dejstvom, da gre predvsem za posledico sprememb na področju izobraževanja. Tako je vedno manj mladih, ki ne končajo vsaj srednje poklicne šole, vedno več pa se jih odloča za srednje tehniške, strokovne in splošne šole, kar omogoča nadaljevanje šolanja na terciarni ravni. Posebej izpostavljajo, da je v tem obdobju izobraževanje na terciarni ravni zaključilo veliko mladih, tako da ne preseneča precejšen porast deleža terciarno izobraženih (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2015, str. 5).

Graf 7: Delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji glede na doseženo izobrazbo

Ne glede na vse pa se izobrazbena struktura prebivalstva spreminja počasi, zato je pri analizi sprememb treba upoštevati širši časovni okvir. Prav tako je zanimiva primerjava med posameznimi statističnimi regijami. Kot vidimo iz grafa spodaj, je največji delež delovno aktivnega prebivalstva s terciarno izobrazbo imela osrednjeslovenska regija, in sicer 41.1 %, medtem ko je bilo takih delovno aktivnih v JV Sloveniji 28,9 %.

Graf 8: Delovno aktivno prebivalstvo po doseženi izobrazbi v posameznih statističnih regijah in v Sloveniji

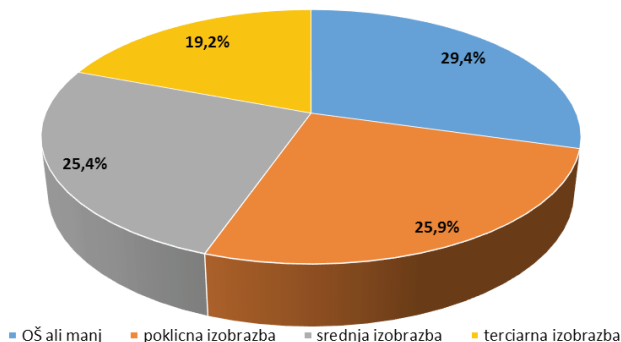

Vir: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.

Iz statističnih podatkov lahko še razberemo, da je najnižji delež prebivalcev z višje- ali visokošolsko izobrazbo imela pomurska statistična regija (19 %). V tej regiji je imelo hkrati največ prebivalcev (24 %) samo osnovnošolsko izobrazbo ali manj. Ugotovimo tudi, da so slovensko povprečje po stopnji izobrazbe presegale še gorenjska in obalno-kraška statistična regija (Bajželj, 2016, str. 6).

Kljub čedalje večjemu deležu prebivalcev s terciarno izobrazbo pa je med vsemi brezposelnimi le-teh najmanj, in sicer v avgustu 2017 16.137 oz. 19,2 % med vsemi brezposelnimi (graf 9). Ob tem pa se je število brezposelnih v tej kategoriji na letni ravni zmanjšalo najmanj, in sicer za 9,3 %. Pri drugih kategorijah brezposelnih pa so bile naslednje stopnje zmanjšanja: OŠ ali manj za 12,6 %, poklicna izobrazba 16,4 % in srednja izobrazba za 17,7 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2017a, str. 1).

Graf 9: Registrirani brezposelni v Sloveniji glede na izobrazbo

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2017a). Obvestilo za javnost – avgust 2017. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, str. 1.

4.4 Povezanost izobrazbene strukture in gospodarske aktivnosti

Namen prispevka je bil tudi odgovoriti na raziskovalno vprašanje, ali izobrazbena struktura prebivalstva vpliva na gospodarsko aktivnost posamezne regije oz. države. S pomočjo statističnih testov smo tako preverili povezanost med BDP in številom diplomantov.

Kadar nas ne zanima samo, ali sta dve spremenljivki povezani, pač pa tudi, ali lahko s pomočjo prve spremenljivke pojasnimo drugo spremenljivko oz., povedano drugače, kakšen vpliv ima prva spremenljivka na drugo spremenljivko, lahko uporabimo linearno regresijo (Žnidaršič, 2013, str. 100). Kot rečeno, smo v našem primeru preučili, ali število diplomantov v posameznem letu vpliva na BDP v tem letu. Na podlagi podatkov o BDP v Sloveniji v obdobju od leta 1999 do 2016 in števila diplomantov terciarnega študija ter narejenega testa ugotavljamo, da sta spremenljivki BDP in število diplomantov močno povezani, saj je Pearsonov koeficient 0,824, pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,000$. Na podlagi tega lahko rečemo, da čim več ima neka država diplomantov, višji BDP ima. Prav tako ugotavljamo, da lahko s številom diplomantov pojasnimo 67,9 % višine BDP-ja. Za Slovenijo torej lahko zapišemo model: $BDP = 8672,578 + 1,321 \cdot \text{št. diplomantov}$, kar pomeni, da, če se število diplomantov poveča za eno enoto, se bo BDP povečal za 1,321 €.

5 Razprava

Gospodarska situacija Slovenije se je v zadnjem letu izboljšala. V obdobju krize se je BDP zmanjšal v treh letih, zlasti močan padec je bil v letu 2009 (-7,8 %); v vmesnih letih je imela Slovenija šibko gospodarsko rast, ki se je okrepila šele v letu 2014 (Zavod republike Slovenije za zaposlovanje, 2015, str. 3). Na podlagi statističnih podatkov ugotavljamo, da je leta 2016 BDP znašal že 40.418 mio EUR oz. nominalno 4,1 % več kot leto prej. Pri tem velja izpostaviti podatek, da je bilo to že tretje leto, ko

je bila letna gospodarska rast vsaj 3-odstotna. Pozitivno gospodarsko rast je v preučevanem obdobju (podatki so do leta 2015) zabeležila tudi večina statističnih regij, med njimi tudi JV Slovenija. Tako je v letu 2015 BDP te regije predstavljal 6,6 % DBP-ja države. Še vedno pa je bil BDP na prebivalca v JV Sloveniji za 4 % manjši od povprečja Slovenije. Več nam o uspešnosti gospodarstva pove tudi mednarodna primerjava. M. Jankovič (2016) tako navaja, da je kohezijska regija vzhodna Slovenija, del katere je tudi JV Slovenija, v letu 2015 dosegla le 68,3 % povprečja BDP na prebivalca EU. Uspešnejša z vidika tega kazalca je bila zahodna Slovenija (98,2 % povprečja BDP na prebivalca EU). Gospodarstvo JV Slovenije, upošteva kriterij BDP na prebivalca, je torej manj razvito kot celotna Slovenija (JV Slovenija 17.941 EUR; Slovenija 18.693 EUR). Najvišji DBP v EU ustvarijo v kohezijskih regijah, v katerih so glavna mesta. M. Jankovič (2016) ob tem tudi dodaja, da so razlike med regijami najmanjše na Švedskem, v Češki republiki, na Portugalskem, Hrvaškem in v drugih državah z bruto domačim proizvodom pod povprečjem EU. Tega ne moremo trditi za Slovenijo. V letu 2014 je zahodna Slovenija dosegla 98 % povprečja EU oz. je bila na 113. mestu med 276 regijami NUTS 2, vzhodna Slovenija pa 68 % in je bila kar na 218. mestu (Jankovič, 2016). Kljub vsemu pa ni vse tako slabo; Evropska komisija je izboljšala napoved slovenske gospodarske rasti za tekoče (s 3,0 na 3,3 %) in prihodnje leto (s 3,0 na 3,1 %). Slovenska gospodarska rast bo tako med večjimi v Evropski uniji in tudi nad povprečjem, ki za obe leti znaša 1,9 % (Ugovšek, 2017).

Gospodarstvo Slovenije smo v nadaljevanju predstavili tudi z vidika gospodarske aktivnosti družb v posamezni regiji. Rezultati so pokazali, da so gospodarske družbe v Sloveniji v letu 2016 izboljšale rezultate poslovanja, pri čemer so ustvarile 84.617 mio EUR prihodkov oz. 4 % več ko leto prej. Pri tem smo ugotovili, da so družbe JV Slovenije v tem obdobju svoje prihodke povečale za 7 %, na 5.291 mio EUR. Uspešnejše so bile te družbe v primerjavi z družbami celotne Slovenije tudi pri povečevanju prihodkov na tujem trgu (+ 7 % oz. + 6 %). Na drugi strani pa so bile vse slovenske družbe v povprečju uspešnejše pri ustvarjanju neto dodane vrednosti, saj so le-to povečale za 7 % - na 19.341 mio EUR. Na drugi strani pa so družbe, ki poslujejo v JV Sloveniji, neto dodano vrednost povečale le za 2 % (1.345 mio EUR). Je pa rezultat družb iz JV Slovenije v primerjavi z družbami Slovenije nekoliko drugačen, če naredimo primerjavo neto dodane vrednosti na zaposlenega. V JV Sloveniji je ta namreč znašala 48.703 EUR (- 4 % glede na leto 2015) v Sloveniji pa 42.094 EUR (+ 2 % glede na leto 2015) (Informacija o poslovanju gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov in zadrug v JV Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 3; Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2016, 2017, str. 3).

Gospodarska aktivnost Slovenije, in tudi sicer posameznih držav, je močno povezana z izobrazbeno strukturo prebivalstva oz. zaposlenih (tretje raziskovalno vprašanje). Ugotovili smo, da se v Sloveniji število študentov v zadnjem obdobju zmanjšuje, kar je tudi posledica neugodne demografske slike, ki pa naj bi se glede na projekcije nadaljevala. Osnovni scenarij projekcij predvideva, da naj bi leta 2060 v Sloveniji živel 2,041 mio prebivalcev, kar je podobno kot leta 2013, ki predstavlja izhodiščno leto projekcije, vendar ob bistveno spremenjeni starostni strukturi. Ob manjših gene-

racijah, ki vstopajo v skupino delovno sposobnih (20–64 let), večjih generacijah starejših in podaljševanju trajanja življenja, se bo koeficient starostne odvisnosti povečal s 57,1 leta 2013 na 98,0 leta 2060. Projekcija kaže, da bi se brez selitvenega prirasta tudi v prihodnje število prebivalcev zmanjševalo, najbolj v starosti 20–64 let, ki predstavlja delovno sposobno prebivalstvo (Čebelič et al., 2016, str. 4). Zavod RS za zaposlovanje (2015, str. 4) ugotavlja, da se število delovno sposobnih mladih zmanjšuje. Če jih je bilo še leta 1995 v starosti od 15 do 29 let več kot 442 tisoč, se je do leta 2015 njihovo število zmanjšalo na 335 tisoč; zmanjšalo se je za 106.917 oseb oz. 24,2 %.

Po projekcijah Evropske komisije naj bi se do leta 2020 v Sloveniji število vpisanih v osnovne šole povečalo, število vpisanih v srednje šole in v terciarno izobraževanje pa zmanjšalo. Staranje prebivalstva hkrati povečuje potrebo po vključenosti starejših odraslih v vseživljenjsko učenje, saj je ta relativno nizka. Po raziskavi pri nas dobre tri četrtine anketirancev meni, da osebam, starim 55 let ali več, pogosto manjka veščin za njihovo delovno mesto. Enak delež jih meni, da je verjetnost, da bo posameznik izključen iz usposabljanja na delovnem mestu, večja, ko postane starejši. Oba deleža pa sta večja od povprečja EU. Ob povečevanju deleža terciarno izobraženih pa je že danes prisotno neskladje veščin, saj ima slaba tretjina podjetij težave pri iskanju delavcev z ustreznimi veščinami (Čebelič et al., 2016, str. 8). V prihodnje je treba tako posvetiti več pozornosti ravno potrebam trga glede kompetenc, ki naj bi jih diplomanti imeli. Prav tako je priložnost za raziskavo področje vseživljenjskega učenja, tako z vidika zaposlenih kot tudi delodajalcev. Zavedati se moramo, da dosežena izobrazba pomembno določa položaj posameznika na trgu dela. To je pokazala tudi zadnja kriza, v kateri se je bistveno bolj povečala stopnja brezposelnosti nizko in srednje izobraženih kot visoko izobraženih (Kajzer, 2011, str. 22).

V obdobju od 2002 do 2014 je izobraževanje na terciarni ravni zaključilo veliko mladih, tako da ne preseneča precejšen porast deleža terciarno izobraženih; s 13,9 % v letu 2002 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2015, str. 5) je porasel na 33,4 % v letu 2016 (<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>). Zlasti visok je delež terciarno izobraženih med mlajšimi; konec leta 2014 je bil najvišji v starostni skupini od 30 do 34 let (35,9 %), višji od 30 % pa je tudi pri starih od 35 do 39 let (33,3 %) ter od 25 do 29 let (32,2 %) (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2015, str. 5). Ob tem pa se seveda zmanjšuje delež delovno aktivnega prebivalstva s končano osnovno šolo ali manj ter tudi s samo srednjo šolo. To je predvsem posledica sprememb na področju izobraževanja; vedno manj je mladih, ki ne končajo vsaj srednje poklicne šole, vedno več pa se jih odloča za srednje tehniške, strokovne in splošne šole, kar omogoča nadaljevanje šolanja na terciarni ravni (Zavod republike Slovenije za zaposlovanje, 2015, str. 5). Delež nizko izobraženih (z največ končano osnovno šolo) se je od pričetka krize zmanjšal in je nižji od povprečja EU. Na zmanjšanje tega deleža je vplivalo veliko zmanjšanje aktivnosti v gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, kjer je zaposlena zlasti nižje izobražena delovna sila. Zmanjšal se je tudi delež srednješolsko izobraženih, ki je višji od povprečja EU. Tradicionalno nizek delež nizko izobraženih in visok delež srednješolsko izobraženih sta povezana predvsem z visoko vključenostjo mladih v srednješolsko izobraževanje in visoko stop-

njo dokončanja tega izobraževanja ter z vključenostjo odraslih v srednješolsko izobraževanje. Povečal se je le delež terciarno izobraženih in se precej približal povprečju EU (<http://arhiv.acs.si/InfO-mozaik/2016/77.pdf>).

Tako smo ugotovili, da delež delovno aktivnega prebivalstva s terciarno izobrazbo v Sloveniji v letu 2016 znašal 33,4 %. Ugotovljene pa so bile hkrati velike razlike med statističnimi regijami, če je v osrednjeslovenski regiji s terciarno izobrazbo bilo kar 41,1 % delovno aktivnega prebivalstva, je v JV Sloveniji to izobrazbo imelo samo 28,9 % delovno aktivnega prebivalstva. In to kljub temu da na območju deluje kar nekaj samostojnih visokošolskih zavodov. Ti zavodi pa ponujajo programe, ki v celotnem preučevanem obdobju beležijo največ vpisanih študentov. Prav tako pa delodajalci v zadnjem obdobju iščejo čedalje več delavcev s tovrstnim znanjem in kompetencami. Tudi na ravni celotne države namreč ugotavljamo, da kljub čedalje večjemu deležu prebivalcev s terciarno izobrazbo, je teh med vsemi brezposelnimi najmanj, in sicer v avgustu 2017 - 16.137 oz. 19,2 % med vsemi brezposelnimi. Brezposelnost se je zmanjševala tudi pri nizko izobraženih, in sicer zaradi okrevanja gospodarstva. V obdobju 2008–2013 se je najbolj znižala stopnja nizko izobraženih zaradi velikega zmanjšanja aktivnosti v gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, kjer je zaposlena zlasti nižje izobražena delovna sila. Podobno kot v drugih državah EU se je stopnja delovne aktivnosti visoko izobraženih v omenjenem obdobju znižala najmanj, predvsem zaradi manjšega padca aktivnosti v dejavnostih, ki zaposlujejo visoko izobraženo delovno silo, in zaposlovanja v dejavnostih javnih storitev. V letu 2015 je glede na leto 2013 bila višja zlasti stopnja nizko izobraženih (za 4,7 o. t. oz. 36,8 %), skladno z občutnim povečanjem zaposlovanja preko zaposlitvenih agencij (predvsem v prvem letu okrevanja), ki delovno silo pogosto posredujejo v predelovalne dejavnosti, kjer prevladuje delovna sila s srednjo in nizko izobrazbo, v zadnjem letu pa tudi zaradi opaznega okrevanja neposrednega zaposlovanja v predelovalnih dejavnostih (Poročilo o razvoju 2016, 2017, str. 142). Tudi Glavič et al. (2014, str. 4-5) pravijo, da je zaposlenost prebivalstva s terciarno izobrazbo visoka – 86 % starih od 25 do 64 let s tako izobrazbo je zaposlenih. Pred nami so samo najrazvitejše države (Islandija, Švica, Švedska, Nemčija, Nizozemska in Avstrija), ki imajo nižji vpis v terciarno izobraževanje.

Izboljševanje izobrazbene strukture delovno aktivnih prebivalcev je v veliki meri povezano z visoko vključenostjo mladih in vključenostjo odraslih v izobraževanje in z demografskim učinkom (s prehajanjem mlajših starostnih skupin prebivalcev, ki so bolj izobražene kot starejše, v zaposlitev in odhodi starejših, slabše izobraženih, v pokoj). Čeprav ima Slovenija relativno dobro izobraženo delovno aktivno prebivalstvo, pa ostajajo razlike glede na spol, starost, dejavnost in poklicno skupino (<http://arhiv.acs.si/InfO-mozaik/2016/77.pdf>). Zato je izredno pomembno, da se študijski programi izvajajo tudi v manjših mestih, s čimer se povečuje dostopnost študija. Hkrati pa se povečuje tudi sodelovanje z lokalnim gospodarstvom, kar naj bi omejevalo beg možganov (Turk, 2009).

Ob tem moramo opozoriti še na en trend, to je zmanjševanje števila delovno sposobnega prebivalstva, ki v zadnjih nekaj letih že zmanjšuje ponudbo delovne sile,

vendar se to zaradi skromnega povpraševanja v času krize še ni izrazilo kot omejitveni dejavnik pri rasti zaposlenosti. Ocena demografskega učinka kaže, da bi lahko do leta 2020 prišlo do zmanjševanja aktivnega prebivalstva v povprečju za 8 tisoč oseb na leto. Pri tem bi se zmanjšalo tako število delovno aktivnih kot brezposelnih. Vedeti namreč moramo, da je zadostna ponudba delovne sile pomemben dejavnik ohranjanja gospodarske rasti kot pomembne osnove za blaginjo prebivalstva (Čebelič et al., 2016, str. 4-6). Študije ob tem kažejo, da lahko v naslednjih desetih letih v Evropi na trgu dela pričakujemo zelo velik porast povpraševanja po visoko izobraženih. Nekoliko manjše naj bi bilo povpraševanje po srednje izobraženih, znatno pa naj bi se zmanjšalo povpraševanje po manj izobraženih delavcih (Sotošek, 2011, str. 14).

6 Zaključek

Posamezno državo lahko predstavimo z različnih vidikov, pri čemer najbolj pogosto naletimo na predstavitev naravnega okolja, demografijo in gospodarske lastnosti. Vse omenjene determinante so med seboj povezane, saj brez ustreznih naravnih danosti posamezne gospodarske aktivnosti ne morejo potekati. Prav tako pa mora biti na razpolago ustrezno usposobljena delovna sila. Prav slednja namreč vedno pomembneje prispeva h gospodarskemu razvoju, kar smo dokazali tudi z analizo podatkov v našem prispevku. Tako se morajo države in tudi lokalne skupnosti zavedati, da je vlaganje v izobraževanje nujno, saj se bo le tako povečala konkurenčnost okolja, s tem pa generirala nova delovna mesta z višjo dodano vrednostjo, s čimer se bodo še dodatno povečale zaposlitvene možnosti za mlade. Tu pa imajo visokošolski zavodi zunaj obstoječih univerzitetnih središč ključno vlogo, saj jih dopolnjujejo gospodarski subjekti, ki se zavedajo, da je izobraževanje investicija v prihodnost in ne strošek. Znanje je namreč postalo glavno proizvodno sredstvo, zato njegov pomen narašča. Tudi analiza sekundarnih virov odnosa med izobrazbeno strukturo prebivalstva in gospodarsko aktivnostjo je pokazala, da čim višji je delež delovno aktivnega prebivalstva s terciarno izobrazbo, višji je bruto domači proizvod države.

Malči Grivec, PhD

Impact of the Population's Educational Structure on the Economy of Southeast Slovenia

The purpose of the paper is, using the analysis of secondary literature, to analyse the impact of the population's educational structure on the economy of Slovenia and its regions, with a special emphasis on Southeast Slovenia. This is the largest statistical region in Slovenia. In 2015, 7% of the population of Slovenia lived in this region. To this purpose, we first studied the theoretical bases talking about factors that influ-

ence the economic development and economic activity of countries, as well as their regions. Furthermore, we analysed the secondary data from state institutions.

We found out that the link between knowledge, education and economic growth is both mutual and complex. The role of education is an important factor in the regional development and it is a model-consequent connection. The relationship between education and the regional social environment depends on factors such as: development of the economic structure (in the region and beyond), development of the structure of education (inside and outside the region), and the network of schools and faculties in the region (and beyond), including its connection with a cultural tradition and/or employment opportunities at the regional level.

Differences between regions are caused by various factors, such as availability of natural resources, economic development, innovation activities, demographic and social impacts, and the presence of human capital. In order to develop the economy in the region, knowledge is of key importance; especially the one, whose holders are educated individuals. On the other hand, they are looking for environments and regions that can provide them with suitable conditions and enable employment, additional education, entrepreneurial activity, and the creation of new knowledge. Therefore, educated individuals and education-oriented environment are the basis for a good development of the region.

A lot of research on investments in higher education concluded that they are profitable (on average seven times more than investments in equipment and real estate), and therefore important for the economic development. In addition to economic growth, functional higher education also affects the well-being of the population in other areas: more opportunities, competing for better and more interesting work, rich cultural life, etc. Affluent consequences have been recognized by developed countries and they have begun to increase the share of the population with higher education.

In the paper, we first presented the key elements of Slovenia's economic development by analysing the data. After the first annual assessment in 2016 in current prices, Slovenia's gross domestic product (GDP) amounted to 40,418 million EUR, which is nominally 4.1% more than a year earlier. An overview of the GDP growth by statistical regions showed that in all except one region it was higher than in 2014, on average by 3.3%. GDP per capita was the highest in the Central Slovenia region (26,418 EUR), which is 41.3% above the Slovenian average, and 87.5 percentage points more than the lowest in the Central Sava region (10,060 EUR). Most regions achieved 80-96% of average GDP per capita, while the Mura and Littoral–Inner Carniola region accounted for less than 70%. In Slovenia, however, we are not only recording GDP growth, but also the total added value. This, measured at constant prices, was higher by 3.2% in 2016.

Next, we analysed the economic activity of companies in Slovenia and in the Southeast Slovenia region. AJPES data analysis showed that 65,603 companies operated in Slovenia in 2016, which is 1% more than in 2015. These companies improved their business results over the previous year as a whole. Thus, they generated 84,616,664 thousand EUR of revenues, 4% more than the year before. The revenues on the dome-

stic market increased by 4%, while the revenues on the foreign market by 6%. After covering all expenses and corporate income tax, companies in Slovenia showed their net profit in the amount of 3,186,827 thousand EUR, which was 70% higher than in the previous year.

A favourable trend in business is also reflected in data regarding the number of employees and net added value. Based on the data from the profit and loss account for 2016, the mentioned companies had 459,463 employees or 5% more than in 2015. In the study period, they generated 19,340,610 thousand EUR of net added value, 7% more than in 2015. The net added value per employee thus amounted to 42,094 EUR or 2% more than in the year 2015. It is encouraging to note that the net total profit was shown by all statistical regions, mostly by companies from the Central Slovenia region, (1,292,965 thousand EUR), and companies from the Savinjska region (310,235 thousand EUR). Companies from both regions also contributed the most to the increase in the net positive profit. In 2016, 2,581 companies in the region of Southeast Slovenia operated, employing 459,463 workers (as much as 22,501 more than in 2015). Otherwise, it is considered that in the year 2016, compared to all Slovenian companies, Southeast Slovenia's companies accounted for 6% of total revenues, 11% of net sales revenues on the non-domestic market (only companies in the Central Slovenia region showed more), 9% net profit, and 6% of employees.

We also examined the link between the educational structure of the population and the labour market, and discovered that in the academic year 2016/17, 79,547 students were enrolled in tertiary education programmes in Slovenia, which is 11,421 students more than in the academic year 1997/98, and 35,326 students less than in the academic year 2009/10. However, the trend of the number of students is the same in both full-time and part-time study programmes. It is also true that the share of extraordinary students among all students has steadily decreased over recent years. Regardless of the above-mentioned data, it should be pointed out that, according to the number of students, the number of inhabitants still ranks among the leading countries in the EU. Even though the share of the studying population aged 19-24 in Slovenia in the last five years has decreased by a half percentage point (47.8%), almost half of young people still study. Thus, the reduction of the student population can be partially attributed to fewer generations of young people.

In the following part, the paper offers a detailed presentation of the movement of full-time 1st and 2nd year students in public and concessionary higher education institutions. The number of full-time students varied across institutions; but we noticed a general reduction by 17% since 2011 (from around 56,000 to approx. 46,000); only at concessionary institutions the number of students was reduced by 35%. Among the concessionary institutions are also three institutions from the Southeast Slovenia region, i.e. Faculty of Business, Management and Informatics Novo mesto, Faculty of Health Sciences Novo mesto, and Faculty of Technologies and Systems. Additionally, the public institution Faculty of Information Studies in Novo mesto operates in this area, as well as some non-concessionary institutions, i.e. Faculty of Business and Management Sciences Novo mesto, Faculty of Organizational Studies in Novo

mesto, Faculty of Industrial Engineering Novo mesto, and Landscape Governance College Grm Novo mesto. About 1,300 students are enrolled in these institutions in the academic year 2017/18. The mentioned institutions offer existing and future students programmes in different fields of study, which are also interesting for students on the national level. Thus, the majority of students studied social, business, administrative, and legal sciences during our research period (22,130 students in the academic year 2016/17), followed by students of technology, production technology and construction (14,181 students in the academic year 2016/17), and students of health and social (9,786 students in the academic year 2016/17). Also, programmes of the mentioned institutions are also attractive for the economic and non-economic sector of the Southeast Slovenia and beyond. Let us just mention some economic operators from the immediate surroundings: Revoz d. d., TPV d. o. o., Krka d. d., Adria Mobil d. o. o., Terme Krka, d. o. o., etc. All this contributes to the reduction of unemployment, as confirmed by the data of the Employment Service of Slovenia. Of course, a great deal is contributed by the favourable educational structure of the working population.

In Slovenia, the share of people with tertiary education among the working population had been increasing. It amounted to 33.4% in 2016. At the same time, the share of employees who completed only elementary education or less decreased during the research period, as in 2016 it amounted to only 9.8%. The Employment Service of Slovenia explains this is mainly due to changes in education. Thus, there are fewer young people who do not complete at least a secondary vocational school, and more and more are opting for secondary technical, professional and general schools, which enables the continuation of tertiary education.

Despite the increasing share of the population with tertiary education, the lowest amount of unemployment was in August 2017, with 19.2% of the unemployed population. This can also be explained by positive effects of better educated employees on the economic activity of economic operators. On the basis of the obtained data, we wanted to check whether the educational structure of the population affects the economic activity of each region or country; therefore we calculated the correlation between GDP and the number of graduates. Using the data on GDP in Slovenia in the period from 1999 to 2016, and the number of graduates of tertiary education, we performed a statistical test, which shows that GDP variables and the number of graduates are strongly correlated, since the Pearson's correlation coefficient is 0.824, with the significance level of $\alpha = 0.000$. On this basis, we can conclude that the more graduates in a country, the higher the GDP. We also noted that the number of graduates can account for 67.9% of the GDP amount, thus the following model can be applied for Slovenia: $GDP = 8672.578 + 1,321 * \text{no. of graduates}$, meaning that if the number of graduates increases by one unit, GDP increases by 1,321 EUR. Consequently, we can conclude that educated workforce is an important contributor to the economic development.

LITERATURA

1. 1300 študentov začenja študij v Novem mestu. Pridobljeno dne 10. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.novomesto.si/dogajanje/novice/2017092912541871>.
2. Bajželj, M. (2016). Regije v številkah. Statistični portret slovenskih regij 2016. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
3. Barle, A. et al. (2008) (ur.). Družba znanja: izzivi izobraževanja v 21. stoletju. Koper: Fakulteta za management.
4. Bevc, M. (2006). Ekonomski pomen izobraževanja: izbrana poglavja. Koper: Fakulteta za management.
5. Bruto domači proizvod, Slovenija, letno. Pridobljeno dne 1. 10. 2017 s svetovnega spleta: [http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Save show.asp](http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Save%20show.asp).
6. Čebelič, T. et al. (2016). Demografske spremembe ter njihove ekonomske in socialne posledice. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
7. Čebelič, T. (2014). Terciarno izobraževanje v Sloveniji - vključenost, učinkovitost, kakovost, financiranje in zaposljivost. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno dne 5. 10. 2017 s svetovnega spleta: www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-OPO8YMBY.
8. Delovno aktivno prebivalstvo po: status zaposlitve, statistična regija, spol, leto, dosežena izobrazba. Pridobljeno dne 1. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.
9. Glavič, P. et al. (2014). Analiza visokošolskega izobraževanja v Sloveniji. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo.
10. Grm, B. (2017). V Ljubljani povprečno sedem prebivalcev na hišno številko, v Kostelu eden. Pridobljeno dne 1. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6776>.
11. Gul, P. et al. (2017). Gospodarska rast v letu 2016 po prvi letni oceni 3,1-odstotna. Pridobljeno dne 2. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6824>.
12. Jankovič, M. (2016). Obalno-kraška in primorsko-notranjska regija sta v 2015 imeli 6,4- oziroma 6,1-odstotno gospodarsko rast. Pridobljeno dne 15. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6400>.
13. Kajzer, A. (2011). Vpliv gospodarske krize na trg dela ter pomen izobraževanja in usposabljanja. V: Mirčeva, J. (ur.). Gospodarstvo v recesiji in izobraževanje odraslih: zbornik prispevkov 15. andrargoškega kolokvija. Ljubljana: Andrargoški center Republike Slovenije, str. 22–35.
14. Korečin, R. (2017). BDP v 2. četrtletju 2017 za 4,4 % višji kot v 2. četrtletju 2016. Pridobljeno dne 11. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6898>.
15. Kozmelj, A. (2016). Število študentov v Sloveniji še naprej pada, a še vedno študira skoraj polovica mladih (19–24 let). Pridobljeno dne 11. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5929>.
16. Krajnc, A. (2011). Gospodarska kriza, znanje in izobraževanje. V: Mirčeva, J. (ur.). Gospodarstvo v recesiji in izobraževanje odraslih: zbornik prispevkov 15. andrargoškega kolokvija. Ljubljana: Andrargoški center Republike Slovenije, str. 36–54.
17. Majcen, B. et al. (2011). Raziskave in razvoj, izobraževanje ter gospodarska rast: dinamični pristop splošnega ravnovesja z endogeno rastjo. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
18. Mramor, D. (2007). Zgrešeno urejanje visokega šolstva. *Tednik Mladina*, (19. 5 2007), str. 26–27.
19. Paladin, M. (2015). Kdaj je izobraževanje in usposabljanje za organizacijo prava investicija? Izobraževanje in usposabljanje ter ekonomska rast organizacij. *Strokovna revija za ravnanje z ljudmi HRM*, 13, št. 64, str. 40–45.
20. Pallas, A. M. (2000). The effect of schooling on individual lives. In: Hallinan, M. T. (ed.). *Handbook of the sociology of education*. New York: Kluwer, str. 101–513.
21. Pridobljeno dne 10. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/obcine/sl/2015/Region/Index/7>.
22. Pridobljeno dne 29. 9. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.delo.si/znanje/izobrazevanje/stevilo-studentov-pada-a-se-vedno-studira-skoraj-polovica-mladih.html>.

23. Pridobljeno dne 9. 10. 2017 s svetovnega spleta: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sektor_za_visoko_solstvo/financiranje_studija/.
24. Razpotnik, B. (2017). 1. aprila 2017 v Sloveniji 2.064.836 prebivalcev ali 1.059 manj kot tri mesece prej. Pridobljeno dne 11. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6822>.
25. Sotošek, A. (2011). Izobraževanje odraslih – ključ do izhoda iz gospodarske recesije. V: Mirčeva, J. (ur.). *Gospodarstvo v recesiji in izobraževanje odraslih*: zbornik prispevkov 15. andragoškega kolokvija. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije, str. 12–21.
26. Študentje terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja (KLASIUS_P), spolu, načinu študija in vrsti izobraževanja, Slovenija, letno. Pridobljeno dne 11. 10. 2017 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6822>.
27. Študentje terciarnega izobraževanja po vrsti izobraževanja in načinu študija. Spletna stran: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> [Citirano 11. 10. 2017 ob 20.50 uri].
28. Turk, D. (2009). Decentralizacija je koristna, a ne na račun kakovosti. Pridobljeno dne 15. 10. 2017 s svetovnega spleta: <https://www.finance.si/266671>.
29. Ugovšek, J. (2017). Gospodarska rast Slovenije bo med večjimi v EU. Pridobljeno dne 15. 10. 2017 s svetovnega spleta: <https://manager.finance.si/8857079>.
30. Vidulin, V. and Gams, M. (2006). Analyzing the Impact of Investment in Education and R&D on Economic Welfare with Data mining. *Elektrotehniški vestnik*, No. 73, pp. 285–290.
31. Zavod republike Slovenije za zaposlovanje (2015). *Mladi in trg dela*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za zaposlovanje. Pridobljeno dne 8. 10. 2017 s svetovnega spleta: https://www.ess.gov.si/_files/7755/Analiza_Mladi_in_trg_dela_2015.pdf.
32. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2017a). *Obvestilo za javnost – Avgust 2017*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Pridobljeno dne 8. 10. 2017 s svetovnega spleta: https://www.ess.gov.si/_files/10356/Trg_dela_avgust_2017.pdf.
33. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2017b). *Mesečne informacije – Avgust 2017*, 24, št. 8. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Pridobljeno dne 8. 10. 2017 s svetovnega spleta: https://www.ess.gov.si/_files/9121/MI_2016_08.pdf.
34. Žnidaršič, A. (2013). *Vodnik po SPSS-u: delovna verzija*. Pridobljeno dne 27. 4. 2016 s svetovnega spleta: www2.fov.uni-mb.si/matstat/upload/SPSS/prirocnikSPSS.pdf.